

Міністерство внутрішніх справ України

ВІСНИК

Одеського інституту
внутрішніх справ

3'2004

Частина перша

Одеса
Одеський юридичний інститут
Національного університету внутрішніх справ
2004

8. Петровский С. Построим социализм для всех народов // *Революция и национальности*. - 1933. - №3. - С. 26.

9. Соціалістична Україна. Статистичний збірник. - К., 1937. - С. 151.

10. Центральний державний архів громадських об'єднань України. - Ф.1, оп.6, стр. 530.

11. Доповідь депутата М. Снівака // *Вісті ЦВК УРСР*. - 1938. - 28 липня. - С. 2.

УДК 322: 281.9(477)“19.451.20”

Г. В. Лаврик

ВИКОРИСТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ ОБНОВЛЕНСТВА В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ 1920-х РОКІВ

Обмежуючись поняттям традиції, яку успадкувала юридична наука у визначенні правового статусу церкви після подій 1917 р., можемо розглядати два головні впливи на формування як конституційного принципу відокремлення церкви від держави, так і основ цивільно-правового статусу релігійних організацій: перший – канонічного права і норм імперського світського законодавства, другий – правового режиму зовнішніх взаємин церкви і держави, запроваджуваного в окремих європейських країнах у результаті антиклерикальної або антицерковної боротьби (тоді церква відокремлювалася від держави не через поліконфесійність населення країни, а тому що держава пов'язувала себе з тією чи іншою антихристиянською чи взагалі антирелігійною ідеологією).

Самостійним джерелом правових норм, спрямованих на забезпечення знаної європейськими країнами форми церковно-державних взаємин став закон Раднаркомом РСФРР “Про свободу совісті, церковні та релігійні громади” (“Декрет про відокремлення церкви від держави і школи від церкви”) від 23.01.1918 р., який 19.01.1919 р. було покладено в основу декрету Тимчасового робітничо-селянського уряду України.

Головне значення декрету Тимчасового робітничо-селянського уряду України “Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви” – звільнення держави від будь-якого впливу релігійних елементів та оголошення релігії “особистою справою вірян на підставі свободи віри і сумління” – його знавцями пов'язувалося з тим, що в цьому “великої важливості акті революційного законодавства” “визначалося місце релігії та релігійних організацій за умов радянської держави і порядок організації та діяльності релігійних об'єднань на терені УРСР” [1]. Хоча ретельний аналіз даної проблеми дозволив би їм, як і теоретикам російського радянського права, засвідчити, що законодавство пореволюційного десятиліття не знало цілком самодостатньої церкви, котра могла мати будь-які вірування, релігійні обряди, вільне виконання яких не порушувало б “громадського ладу і не супроводжувалося б замахами на права громадян радянської Республіки” [2]. Натомість йому були відомі церковні і релігійні групи, громади, питання про реєстрацію чи нереєстрацію (а значить закриття) яких вирішувалося виключно органами радянської влади.

Російська православна церква, яка зареєструватися в органах радянської влади не могла навіть в інтересах самозбереження, оскільки це суперечило б її канонічним постановам, робила все, щоб захистити, нехай і в дещо видозміненому вигляді, свою давню структуру [3]. Аналіз публікацій Т.М. Євсєєвої [4], А.М. Киридон [5] дозволяють уявити, яку небезпеку для останньої тайли в собі утворення конгломерату православних церков в українських єпархіях, котрі ще довго після національно-демократичних суспільних рухів 1917 р. залишалися складовою частиною єдиного тіла РПЦ, поява та розвиток демократичного (обновленського) церковного руху [4; 5] чи “короткочасне”

прихильне ставлення радянської влади до протестантських конфесій.

Взятися за цю справу і сподіватися на її успішне вирішення церковній більшості значною мірою дозволяв саме фактичний стан “старих церковних організацій”, зумовлений активним втручанням держави в майнову сферу релігійних установ, яка традиційно вважалася захищеною від зовнішніх впливів, різних юридичних обмежень, зруйнування “церкви як цілого”, зокрема через сформування цивільно-правових засад стимулювання обновленського руху.

З переходом країни до непу радянську владу вкрай непокоїло те, що “церковна організація, яка оформилася і зміцнилася протягом століть зі своєю залізною дисципліною і єдністю, майже залишилася недоторканою після п’яти років пролетарської революції, яка зруйнувала до основ підвалини старого ладу” [6]. Вона і надалі не збиралася легковажити можливістю розвивати тенденції, шкідливі для організаційної системи управління, налагодження міжправославного діалогу в парафіях. Таємно обговорювалися прийнятні підходи. Партиїному керівництву республіки безпрограшним видавався варіант, відображений наприкінці 1922 р. в директивах з антирелігійної пропаганди. “Ми повинні сприяти більш прогресивним обновленням і автокефалістським елементам, сприяти українізації Живої Церкви, маючи на увазі необхідність їх об’єднання проти контрреволюційних і шовіністичних елементів <...> для спільної боротьби з тихонівцями і нейтралізації петлюрівщини...” [7]. – говорилося в цьому документі, підписаному секретарем ЦК КП(б)У Е. Квірінгом і завідувачим агітаційно-пропагандистським відділом ЦК КП(б)У Д. Диманштейном.

У контексті поглиблення розуміння справжніх намірів влади варто звернути увагу й на загальну частину огляду діяльності окружних ліквідаційних комісій за 1923 рік, позначеного грифом “цілком таємно”, де йшлося про те, що, “передаючи храми в спільне користування екзархів з автокефалістами. Ліквідком повинен зуміти передбачити можливість реорганізації екзархів у громаду “Живої Церкви”, побиваючи тим самим автокефалістів, не даючи їм визначеного храму в спільне користування, а переводячи в інший або й взагалі залишаючи без храму, дивлячись на чисельність і бездоганність громади (без фальсифікацій в укладенні списків, виконання всіх принципів влади тощо)” [8]. (У другій половині 1920-х років, коли стало зрозуміло, що потенціал обновленців у боротьбі держави з церквою висчерпано, а верхівка РПЦ еволюціонувала в бік беззастережної підтримки влади, інтерес до них зник.)

Поступово в Харківській, Катеринославській, Донецькій губерніях поширювалася практика, коли православні храми, переважно міські, за підтримки і сприяння ЦК КП(б)У, ДПУ, НКВС УСРР відбирались у прихильників української автокефалії, патріарха Тихона і всупереч бажанню основної частини віруючих передавались новоствореним обновленським церковним організаціям [9]. Можна вважати типовою ситуацію, яка виникла у зв’язку з цим у Катеринославській губернії. Становище обновленства тут, як відмічали в губернському відділі ДПУ, погіршувала “матеріальна невлаштованість” найбільш активних обновленців міста Катеринослава: вони займалися добуванням засобів існування і тому “працювали слабо”.

Тимчасове церковне управління в губернському центрі не одержувало ніяких внесків на своє утримання і його члени мали “задовольнятися” тими коштами, які їм “перепадали” від звичного заняття – священнослужіння. Але всі вони мешкали в місті Катеринославі, де в їхньому розпорядженні перебували лише чотири храми, які віруючі майже не відвідували. Тож матеріальне становище церковного управління було “дуже скрутним”, його членів – “нестерпним” [10]. Репресії, проведені губвідділом ДПУ щодо духовенства і віруючих, нібито причетних до масових виступів (у квітні 1923 р. біля Покровської церкви, у серпні цього року – Вознесенсь-

кої церкви) з вимогами до обновленців залишити зайняті ними храми, дещо “осадили тихонівців”, але на становище обновленства не вплинули [11]. Більше того, віруючі почали “боятися відвідувати обновленські храми, аби не бути побитими” не то “тихонівцями”, не то представниками владних структур.

Слід зазначити, що офіційно в питанні розподілу молитовних приміщень між різними православними церквами більшовицька влада використовувала принцип більшості. У випадку клопотання груп віруючих, що належали до різних течій православного віровизнання, про передачу їм одного й того ж храму, цей принцип передбачав перехід його в користування групі, яка об’єднувала більшість парафіян. Більшість визначалася самими віруючими шляхом подвірного анкетного опитування [12]. При цьому за губернськими і повітовими виконкомом залишалося право укладати договір на користування культовою будівлею і з меншістю віруючих, “залежно від місцевих умов і місцевої обстановки”. Коли чисельність різних груп віруючих православного віровизнання була приблизно однаковою і їх не можна було розмістити, приміром, по різних поверхах церкви, остання передавалася у “спільне безкоштовне користування з почерговим богослужінням” [13].

Народним комісаріатом юстиції УРСР було категорично відхилено запропонований головою ВПЦР М. Морозом у вересні 1921 р. “найбільш справедливий і ні для кого не образливий” принцип пропорційного розподілу храмів, майна та предметів богослужбового вжитку між різними групами віруючих православного віровизнання [14]. Підставою для цього, за офіційним поясненням Ліквідаційного відділу Наркомату юстиції УРСР, в особі його завідувача, свідомого того, що УАПЦ унаслідок її “підробки під демократизм безумовно небезпечніші для соціальної революції, ніж тихонівська з її мріями про відновлення монархії”, була відсутність точних статистичних даних про кількість парафіян, прихильних до тієї чи іншої течії [15].

Перешкоджаючи відносній рівновазі конфліктуючих православних церков, радянська влада розхитувала основи релігійного світогляду окремих членів релігійних громад конкретних конфесій, що призводило до постійного перерозподілу їхніх послідовників. До певної міри цей процес стримувало запровадження постановою ВУЦВК і Раднаркому УРСР “Про порядок реєстрації товариств і союзів, які не мали на меті отримання прибутку і про порядок нагляду за ними” від 01.11.1922 р. [16] та інструкцією Наркомату внутрішніх справ УСРР “Про порядок реєстрації релігійних товариств і видання дозволу на скликання їхніх з’їздів” від 10.07.1923 р. [17] принцип реєстрації релігійних громад. (Реєстрацію статутів релігійних громад проводили Губернські міжвідомчі в справах товариств і спілок комісії (Губмекосо) під керівництвом Центральної Міжвідомчої комісії в справах товариств і спілок (Мекосо), утвореної при Наркоматі внутрішніх справ УРСР).

Застосування принципу реєстрації релігійних громад в Україні, по суті, було “спровоковано” динамікою розвитку відповідної законодавчої практики в сусідній Росії. Тут інструкція НКВС та Нарком’юсту РСФРР “Про порядок реєстрації релігійних товариств і видання дозволу на скликання їхніх з’їздів” від 15.04.1923 р., як доводив один із знавців радянського права О. Колесников, “повинна була примирити в собі непримиренні речі, а відтак вона неминуче мала набути надзвичайно компромісного характеру”. При цьому він зважав на ті кілька важливих політичних завдань, що стояли перед укладачами вказаного документу. По-перше, потрібно було визнати легальну можливість існування організаційних зв’язків між віруючими і навіть органами їхніх об’єднань, як того вимагали ст. 10 декрету РСФРР “Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви” від 23.01.1918 р. і декрет ВЦВК про порядок реєстрації товариств від 03.08.1922 р.; по-друге, при цьому визнанні не відступити від

однієї із основних передумов політики радянської влади стосовно церкви – знищення бюрократичного та ієрархічного характеру церковної організації; іншими словами, встановити якісь шляхи і можливості для демократизації церковної організації, зберігаючи при цьому другу основну передумову радянської політики стосовно релігії – повне нестворення шляхом примусових заходів у справі віри; по-третє, визнання легальності існування релігійних організацій, їхніх об'єднань і органів цих об'єднань, тісно пов'язане зі встановленням нормального адміністративного нагляду за ними, передбачало реєстрацію релігійних організацій на основі статутів, що визначали їх склад і діяльність. Однак останнє не повинно було призвести до відступу від четвертої основної передумови радянської церковної політики, котра полягала в тому, що релігійні організації юридичними особами не є і не виступають, як спільноти, ні в сфері господарського обороту, ні в сфері стосунків з державою [18].

Таке “замовлення” російських світських політиків щодо порядку юридичного оформлення (реєстрації) церковних і релігійних громад будь-якого культу цілком схвально зустріли в Радянській Україні, але не без застережень. Винесене 04.06.1923 р. на розгляд учасників засідання антирелігійної комісії при ЦК КП(б)У питання про типовий статут і інструкцію, прийняті в РСФРР, отримало не однозначне рішення: “Визначаючи неточність висловлювань з приводу прав юридичної особи, – говорилося тут, – для об'єднання української і російської практики прийняти московську редакцію статуту й інструкції” [19].

Цей факт уже сам по собі обіцяв парафіям в Україні можливість досить “безпечно” здійснювати свою діяльність у двох формах, інакше кажучи на “подвійній юридичній основі”: 1) або в якості “культової групи”, зареєстрованої відповідно до інструкції Наркомату юстиції, Наркомату внутрішніх справ і Наркомату освіти УРСР щодо застосування законоположень про відокремлення церкви від держави від 20.11.1920 р.; 2) або як церковна чи релігійна громада, оформлена з урахуванням положень інструкції Наркомату внутрішніх справ УРСР “Про порядок реєстрації релігійних товариств і видання дозволу на скликання їхніх з'їздів” від 10.07.1923 р.

Наприкінці 1924 р. в Україні вдалося легалізувати 4176 парафій старослов'янської (тихонівської) церкви, що за “цілком таємними” оцінками ЦК КП(б)У “групувала навколо себе інтелігенцію монархічного толку, ворожу Радянській владі”, 2350 парафій обновленської церкви (живої церкви) з “елементами більш лояльними до Радянської влади”, і 1061 парафію автокефальної церкви (автокефалістів) як “частини української інтелігенції, професорів, юристів, учителів шовіністично-петлюрівського характеру” [20]. За підрахунками НКВС УСРР у сферу впливу релігійних громад цих церков було “втягнуто” близько 12 млн. громадян України [21], що засвідчувало породжені конкретно-історичною обстановкою непу лібералізацію ставлення до релігії, розширення рамок свободи церкви й можливостей для її функціонування.

Боротьба з церквою як “особливою організацією релігійної пропаганди, матеріально зацікавленою в народній темноті й релігійному рабстві”, та боротьба з “поширеними і глибоко закоріненими релігійними забобонами більшості трудящих мас” тоді велися переважно в “мирний” спосіб. Він виявився досить успішним з точки зору реалізації намірів радянської влади щодо позбавлення релігійних організацій та їхніх об'єднань тієї ваги, яку вони, керовані церковною ієрархією, мали раніше. Цьому сприяло те, що через весь комплекс спеціальних постанов, які приймалися в 1922 та наступних роках у галузі регулювання релігійних відносин, вдалося провести положення ст.ст. 10, 12 декрету РСФРР “Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви” і ст.11 аналогічного декрету УРСР та ст. 2 постанови Раднаркому УРСР від 03.08.1920 р. про прирівнювання релігійних об'єднань до приватних

організацій, але з позбавленням перших права юридичної особи.

Під "простим і чітким" поняттям юридичної особи правники 1920-х рр. розуміли "будь-який суб'єкт, що складається з однієї або більше осіб, який закон розглядає як щось єдине і наділяє, зазвичай, правом спадкоємного наслідування і правом виступати як одна особа" [22]. Проте укладачі Цивільного кодексу РСФРР, затвердженого ВЦВК 31.10.1922 р., та Цивільного кодексу УРСР, запровадженого ВУЦВК 16.12.1922 р. в дію з 01.02.1923 р. [23], "надаючи приватним особам та їх об'єднанням певну свободу діяльності і особистої ініціативи і наділяючи їх "комплексом майнових прав", мали на увазі не задоволення приватних інтересів окремих осіб, але виключно розвиток продуктивних сил країни, як основи для підняття народного добробуту і зміцнення економічного і політичного становища Республіки трудящих" [24].

На фоні гостроти релігійного питання такий підхід до встановлення цивільної правоздатності громадян, який за потреби міг легко застосовуватися і до юридичних осіб, виключав можливість поширення прав юридичних осіб на релігійні об'єднання. Згідно зі ст. 13 Кримінального кодексу УРСР юридичні особи, якими визнавалися об'єднання осіб, установи або організації, "могли як такі набувати права по майну, вступати в зобов'язання, позивати і відповідати на суді" – що з політичних міркувань категорично заборонялося релігійним об'єднанням. Промовистим доказом цього може слугувати те, що П. Стучка, достатньо гостро критикуючи вирішення питання про юридичну особу в Цивільному кодексі зразка 1923 р. та пропонуючи під час вироблення підвалин загальносоюзного цивільного права "раховатися з конкретними обставинами і фактичними "юридичними особами", застерігав, що на цей випадок "з приводу церкви та її установ існує політична заборона вони правами юридичних осіб не користуються і виключення з цього немає." [25].

Повну ясність у розуміння цієї формули вносили інструкції Нарком'юсту і НКВС РСФРР з питань, пов'язаних із проведенням декрету про відокремлення церкви від держави і школи від церкви від 19.06.1923 р. [26], супроводжуючі і доповнюючі її циркуляри, пояснення. Їхні укладачі "подбали" як про позбавлення релігійних об'єднань організаційно-правової єдності у формі юридичної особи, так і про позбавлення цих об'єднань здатності надавати постановам формально-правового примусу стосовно своїх членів чи сторонніх осіб, тобто публічно-правових функцій [27; 28].

Отже, радянський законодавець, закладаючи в підвалини державно-церковних взаємин "конструктивні положення про те, що "усі закони про церковні та релігійні громади, що їх раніш видано царським або тимчасовим буржуазним урядом щодо церков: православної всіх обрядів, католицької всіх обрядів, вірмено-григоріанської, протестантської, а так само про віровизнання: іудейське, магометанське, буддійське, ламаїстське і інші релігійні громади, утворені для відправи будь-якого культу, скасовано" [29], звичайно, грішив проти усталеної формально-юридичної реальності здійснення права на свободу віросповідання, але якоїсь спеціальної "моралі", застосовної до його праці у цьому випадку, не існувало. "Нові" правознавці більшовицької Росії, знавці радянського права із приєднаної до її політичної сфери України використовували цивільно-правові норми у стимулюванні оновленського (демократичного) церковного руху задля забезпечення високого ступеню впливу держави на церкву, всеохоплюючого контролю за духовною сферою суспільного життя.

Література

1. Кривохатський М. Відокремлення церкви від держави. (Складено на підставі офіційних матеріалів). – Харків: Юридичне вид-во Нарком'юсту УРСР, 1931. – С. 5.
2. Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви: Декрет Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 19.01.1919 р. // Про релігію і атеїстичне виховання. 36.

док. і мат. / Б.О. Лобовик і Р.С. Приходько. – К.: Політвидав України, 1979. – С. 204.

3. Білоконь С.І. Православні єпархії України 1917-1941 рр. // Історико-географічні дослідження на Україні. – К.: Наукова думка, 1992. – С. 100-120; Стародуб А.В. Юрисдикційна політика Російської Православної Церкви 1917-1921 рр.: український аспект: Дис... канд. іст.наук: 07.00.02. – К., 1999.

4. Свесєва Т.М. Зародження християнської демократії в структурі Російської православної Церкви в 1917-1921 рр. (загальний та український аспект) // Український історичний журнал. – 2001. – №1. – С. 107-122.

5. Киридон А.М. Про причини появи обновленського руху в Україні // Різдво Христове. 2000: Статті й матер. – Львів: Логос, 2001. – С. 68-72.

6. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГО України). – Ф.1. – Оп. 20. – Спр. 1450. – Арк. 1.

7. Там само. – Арк. 6.

8. Там само. – Спр. 1772. – Арк. 40.

9. Там само. – Арк. 30, 63-64.

10. Державний архів Дніпропетровської області. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 1602. – Арк. 104.

11. Там само. – Арк. 101, 105.

12. Центральний державний архів вищих органів влади і органів державного управління України. – Ф. 3984. – Оп. 1. – Спр. 54. – Арк. 32; Церковь и государство // Сборник постановлений, циркуляров по отделению церкви от государства, отчетов и разъяснений Ликвидационного отдела НКЮ. – Харьков: Издание НКЮ УССР, 1922. – Вып. 4. – С. 15-16.

13. ЦДАВО України. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 1937. – Арк. 64.

14. Там само. – Ф. 3984. – Оп. 1. – Спр. 282. – Арк. 13.

15. Там само. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 817. – Арк. 220.

16. Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-Крестьянского правительства Украины. – Харьков, 1922. – № 46. – Ст. 687. – С. 808-810.

17. ЦДАВО України. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 2182. – Арк. 59-60.

18. Колесников А. Религиозные общества. // Энциклопедия государства и права/ Под ред П. Стучка. – М.: Изд. Комм. Академии, 1927. – Т. 3. – С. 705.

19. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1772. – Арк. 4.

20. Там само. – Спр. 2006. – Арк. 88; Спр. 2007. – Арк. 64.

21. Там само. – Спр. 2006. – Арк. 14.

22. Сорокин П. Социальная и культурная динамика: Исследование изменений в больших системах искусства, истины, этики, права и общественных отношений: Пер. с англ. – Комментарии и статья В.В.Сапова. – СПб.: РХГИ, 2000. – С. 411.

23. Гражданский кодекс УССР. Утвержденный ВУЦИК 24 января 1923 г. // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-Крестьянского правительства Украины (далі СУ УССР). – Харьков, 1923. – № 55. – Отд. 1. – Приложение к ст. 780. – С. 1037-1096.

24. Гражданский кодекс Советских республик. Текст и практический комментарий / Под ред. Ал. Малицкого – Харьков: Юридическое издательство НКЮ УССР, 1927. – С. 36.

25. Стучка П. Проблема юридического лица // Революция права. – 1928. – №1. – С. 23-41.

26. Собрание узаконений и распоряжений Рабочего и Крестьянского правительства. – М., 1923. – № 72. – Ст. 699. – С. 131.

27. Гидулянов П.В. Отделение церкви от государства в СССР // Систематизированный сборник действующего в СССР законодательства / Под ред. П.А. Красикова. – М.: Юрид. и изд-во НКЮ РСФСР, 1926. – С. 64, 124, 268.

28. Сухоплюев І. Відокремлення церкви від держави // Збірник законоположень СРСР і УСРР, інструкцій, об'єднань і пояснень Наркомвнусправ УСРР / З передмовою В.А.Балицького. – Харків: Юрид. вид-во УСРР, 1929. – С. 86-87, 92-93.

29. Церковь и государство // Сборник постановлений, циркуляров по отделению церкви от государства, отчетов и разъяснений Ликвидационного отдела НКЮ. – Харьков: Изд. НКЮ УССР, 1922. – Вып. 4. – С. 6.

ЗМІСТ

ПРАВО

<i>Андрієнко І. С.</i> КРИТЕРІЙ БІДНОСТІ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	3
<i>Анохіна Л. С.</i> СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ.....	6
<i>Бевзенко В. М.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИМ ФОНДОМ.....	11
<i>Берідзе М. Н.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПО ЗВЕРНЕННЮ ГРОМАДЯН.....	16
<i>Боднар Т. В.</i> КАТЕГОРІЇ “НЕВИКОНАННЯ”, “НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ” І “НЕМОЖЛИВІСТЬ ВИКОНАННЯ” У ЗОБОВ’ЯЗАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	20
<i>Бугайчук К. Л.</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ МІСЦЕВОЇ МІЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	28
<i>Бутенко Д. В.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАГАЛЬНОЗОВ’ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ.....	31
<i>Волобуєва О. О.</i> СУТНІСТЬ, ПОНЯТТЯ І НАПРЯМКИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ЗІ СПЕЦІАЛІСТАМИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	34
<i>Гнатівська О. М.</i> ПРАВОВА СИСТЕМА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН.....	39
<i>Грищенко М. В.</i> ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЯК СПЕЦІАЛЬНА ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ.....	48
<i>Деревакін С. Л.</i> ІНТЕРЕС ЯК ФАКТОР КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	53
<i>Дунаєва Л. М.</i> МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	58
<i>Загітко О. П., Марков В. І.</i> ПОПЕРЕДЖЕННЯ СТВОРЕННЯ ФІКТИВНИХ СУБ’ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	66
<i>Захарченко П. П., Грандовська І. В.</i> БІЛОРУСЬКИЙ КОЗАЦЬКИЙ ПОЛК У 1655 - 1659 РОКАХ ЯК АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА СКЛАДОВА ГЕТЬМАНЩИНИ.....	70

<i>Зубатенко О. М.</i> ЩОДО ПОНЯТТЯ СПОРУ ПРО СКАСУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	74
<i>Іваненко І. В.</i> ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРИЧИН БАНДИТИЗМУ В УКРАЇНІ.....	77
<i>Ігнатенко В. І.</i> ДЖЕРЕЛА ТА ЗМІСТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРГОВИХ ЧАСТИН ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ.....	80
<i>Казанчук І. Д.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДО СПІВРОБІТНИЦТВА З ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ.....	85
<i>Капітанська С. А.</i> РОЛЬ ПРАВОМІРНОЇ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАКОННОСТІ І ПРАВОПОРЯДКУ.....	89
<i>Клюєв О. М.</i> СУТНІСТЬ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	95
<i>Конопельський В. Я.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ОСОБИСТУ БЕЗПЕКУ В НОВОМУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ.....	100
<i>Конопльов В. В.</i> ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕКИ І УМОВИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	106
<i>Копилова Ж. В.</i> ІПОТЕЧНИЙ КРЕДИТ ПІД КУПІВЛЮ КВАРТИРИ (ЖИТЛОВОГО БУДИНКУ) ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ: ЗА І ПРОТИ.....	109
<i>Коптєв П. Б.</i> НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ З ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ.....	114
<i>Коссе Д.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН В УКРАЇНІ.....	117
<i>Кравчук М. В.</i> ВІЙСЬКОВЕ БУДІВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ У 1918 РОЦІ. (ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ).....	122
<i>Крестовська Н. М.</i> ЮВЕНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК ТА ЮВЕНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	127
<i>Кричун Ю. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ СЛІДЧИХ ДІЙ ПРИ РОЗКРИТТІ ВБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ НА ЗАМОВЛЕННЯ.....	132
<i>Кройтор В. А.</i> ПРОЦЕСУАЛЬНА РІВНОПРАВНІСТЬ СТОРІН ЯК ОДНА З ОСНОВНИХ ЗАСАД ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	138

Кузьменко В. Б.

ДИНАМІКА СПЕЦИФІКИ ФОРМУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ
ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В МІСЦЯХ КОМПАКТНОГО ПРОЖИВАННЯ
ЕТНІЧНИХ МЕНШИН УКРАЇНСЬКОЇ РСР У 20-30-Х РОКАХ ХХ СТ..... 142

Лаарик Г. В.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ
ОБНОВЛЕНСТВА В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ 1920-х РОКІВ..... 146

Легка О. В.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО
ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ МІНІСТЕРСТВ,
ІНШИХ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ..... 152

Лічман Л. Г.

ЖИТЛОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ: ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ В СИСТЕМІ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ)..... 155

Лобач О. М.

БАНКРУТСТВО БАНКІВ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ..... 163